

EURÓPSKE CESTY NIELEN PRE ĽUDÍ

Ak by sme si predstavili interview so žabou, možno by nás zaujímalo, čo si myslí o vplyvoch človeka na prírodu?

„Nič pozitívne,“ povedala by pravdepodobne žaba. ***„Ved' môj životný priestor človek stále zužuje.“***

Lenže žaby nerozmýšľajú a nerozprávajú. Preto na ich práva musí myslieť človek, lebo žaba má na kvalitu jeho života výrazný vplyv, aj keby sme hneď tomu neverili. Ved' čo by sa stalo, keby žiab nebolo? V prírode účinnejšie kynožia hmyz, než všetky ľudské chemické postreky. Expertom sú na komáre. Prispievajú k čistote vôd a sú v potravinovom reťazci dôležitým článkom pre zachovanie viacerých vzácných vtáčích druhov.

Dôležité sú súvislosti

Možno práve preto, že na Slovensku máme ešte stále dosť oblastí, ktoré sú zapísané v chránených územiach európskeho významu Natura 2000, stáva sa malé Slovensko rezervoárom mnohých živočíšnych druhov pre viaceré európske krajiny do budúcnosti.

Sú o tom presvedčení ako biológovia, tak aj riaditeľ odboru sprostredkovateľského orgánu (SO/RO) pre Regionálny operačný program Ing. Milan Ovseník z Úradu Žilinského samosprávneho kraja:

„Pochádzam z Javorníkov, kde moji predkovia dlhé roky pracovali so zvieratami na pôde,“ hovorí Ing. Milan Ovseník, keď spomína, ako vznikol nápad spojiť rekonštrukciu ciest II. a III. triedy s ochranou prírody. Podarilo sa to v Žiline unikátnym spôsobom. Cesta zo Sučian do Turčianskej Štiavničky sa môže pochváliť vlastnou

jedinečnosťou. Z európskych peňazí na nej vznikol nezvyčajný biokoridor: „***Snažíme sa hľadať medzi projektmi súvislosti,***“ zdôrazňuje Ing. Milan Ovseník: „***Aby sme skvalitnili život ľudí a prepojili ho s prírodou.***“

Hlbší zmysel asfaltovej cesty

Každý rok v tomto nádhernom kraji Veľkej Fatry, ktorá sa rozprestiera na 42 tisícoch hektároch, tiahli cez cestu z lesa tisícky žiab do močaristého poldra a hynuli pod kolesami áut.

„***Žabovod,***“ ako výstižne pomenoval stavbu Ing. Milan Ovseník, je vlastne sieť tunelov popod cestu a zároveň stavba betónových múrikov popri asfaltovej komunikácii: „***Tieto múriky nahradili prenosné siete, ktoré sa tu stavali každý rok,***“ dodal Ing. Milan Ovseník a poukázal na fakt, že sa tak pevnou stavbou šetria nemalé finančné prostriedky.

Za nápadom umožniť žabám prechádzať popod cestu a chrániť si tak život stojí okrem Ing. Milana Ovseníka aj ďalší mladý zapálený človek zo Správy ciest Žilinského samosprávneho kraja Ing. Lukáš Ďuriš:

„Rozmýšľali sme, ako môžu eurofondy pomôcť aj v environmentálnej problematike. Pritom národné parky v našom kraji každý rok žiadajú o značné prostriedky určené pre migráciu žiab. Tie sú využívané na dočasné ohrádzky, ktoré sa zbúrajú a o rok opäť stavajú. Preto sme hľadali spôsob, ako vytvoriť niečo trvalé. Problémy pri realizácii ani poriadne neboli, lebo správa Národného parku Malá Fatra mala už vypracovaný vzorový projekt. Aby sa iba nepostavila obyčajná asfaltka, ale našiel sa jej hlbší význam a zmysel.“

Žabie čísla nepustia

Žaby sú zvyknuté tiahnuť v rovnakom čase, keď prichádza jar. Doteraz sa aj na ceste zo Sučian do Turčianskej Štiavničky stavali na jar prenosné siete, aby čo najmenej žiab prišlo o svoj skákajúci život pod kolesami áut. Šlo však o náročnú prácu. V zberných jamách popri ceste sa žaby hromadili a vzájomne sa poškodzovali svojou váhou. Ochránári museli chodiť po jamách žaby prenášať vo vedrách cez cestu dva týždne v kuse každú hodinu.

Tejto prácnej a finančne nákladnej práci je už na ceste za Sučanami koniec. Žaby prelezú cestu prirodzeným spôsobom popod tunely. A skutočne ide o zaujímavé čísla, ako potvrdzuje vyjadrenie starostu Turčianskej Štiavničky Petra Očku:

„Kým tu toto opatrenie nebolo, tak ročne tri tisíc žiab uhynulo pod kolesami áut. Odkedy je to urobené, zoológovia narátali najviac do sto žiab uhynutých ročne. Je to priepastný rozdiel.“

V Štátnej ochrane prírody Národného parku Veľká Fatra hovoria, že podľa ich prepočtov z migrujúcich žiab ročne a to ropúch bradavičnatých (*Bufo bufo*) a skokanov hnedých (*Rana temporaria*) pod kolesami áut bolo usmrtených zákonom chránených živočíchov v hodnote 219 tisíc eur ročne. Podľa zoológa z Národného parku Veľká Fatra Ing. Juraja Žiaka, po stavbe biokoridoru na ceste zahynie len niekoľko desiatok jedincov, ktoré prelezú aj betónové zábrany, ale sú to zanedbateľné množstvá.

Približne dvestotisíc eur z celkových výdavkov na rekonštrukciu ciest II. a III. triedy v hodnote cez 2,6 milióna eur podľa Ing. Milana Ovseníka stála výstavba 514 metrov dlhého biokoridoru. Už za rok sa projekt finančne vrátil, pričom jeho zisk sa však nedá vyčíslíť iba peniazmi.

Žaby sú dôležité pre udržanie biodiverzity.

Skákajúca orlia strava

„Krmia sa nimi u nás nielen bociany biele, či čierne, ale aj orly krikľavé, či aj orly skalné,“ vraví mladý zoológ z Národného parku Veľká Fatra Ing. Juraj Žiak. V ruke drží skokana a ďalej vysvetľuje:

„Možno aj práve preto máme u nás populáciu orlov krikľavých na Slovensku v počte okolo 600 párov, čiže je to pre nás najbežnejší druh orla, kým trebárs v blízkej Českej republike je to pre nich vzácny druh. Orlov skalných sa odhaduje na Slovensku 80 až 100 párov, vo Veľkej Fatre ich máme sedem párov, v Čechách je vlastne tento orol vyhynutý, akurát tohto roku sa tam objavil jeden pár. Žaby sú pre orla krikľavého prirodzená potrava a dospievajú až v troch rokoch života, kedy sa začínajú rozmnožovať. Takže ak by sme ich nechránili

trebárs jeden rok, čakali by sme na ďalšiu populáciu až tri roky, čo by spôsobilo vyhynutie mnohých ďalších živočíšnych druhov. Samička skokana hnedého dokáže naklásať okolo 800 až tisíc vajíčok, ropucha až okolo dvetisíc, ale takmer sedemdesiat percent vajíčok uhynie. Len z tridsiatich percent sa vyliahnú žubrienky.“

Migrácia znamená zdravé potomstvo

Strážca Národného parku Veľká Fatra v typickej čiapke - šiltovke Július Šesták zasa tvrdí: **„Žaba je pre mnoho ďalších druhov potravou a ten-ktorý druh má reprodukčnú schopnosť podľa toho, koľko dokáže nájsť potravu. Veľa záleží od potravných možností a od klimatických podmienok, každý rok sú iné.“**

Cena uhynutých zvierat sa však nedá podľa Ing. Milana Ovseníka vyčíslit:

„Územie žilinského kraja je posiate významnou sieťou chránených území európskeho významu, ktoré sú primárne

financované cez nástroje kohéznej politiky. Až šesťdesiat percent územia žilinského kraja je v nejakom stupni ochrany, keďže má významný podiel v Nature 2000 pre celú Európu, keďže je tu jeden z najpôvodnejších genofondov živočíchov. A tie majú svoje prirodzené trasy do územia. Dopravná sieť je však bariérou pre tento pohyb. Ak bude usmrcovanie živočíchov pokračovať a nebudú sa stavať zariadenia umožňujúce ich migráciu, tak nastane postupné zanikanie tohto jedinečného genofondu.“

Slovensko ako zvernica pre Európu

A to bude škoda pre celú Európsku úniu. Dnes v nej patrí Slovensko k unikátnym krajinám v množstve rôznorodosti tu žijúcej zvere. A keď sa jej bude, naopak, u nás dariť, je väčší predpoklad, že sa môžu rozšíriť tieto druhy aj ďalej. Trebárs do oblastí, kde sú už vyhynuté. Na Slovensku máme neustále sa rozrastajúcu populáciu medveďov, rysov, jelenej zvere, dokonca rozširujúce sa svorky vlkov a ďalších inde už vyhynutých, či vzácných zvierat. Ochrana a zveľaďovanie tohto miznúceho sveta má preto význam pre celú Európu. Výrazná biodiverzita žilinského kraja dáva predpoklady využitia prírody na rekreačné funkcie v rámci agroturistiky pre mestské obyvateľstvo. Tu sa najlepšie v živej prírode regenerujú ľudské sily. A naopak, vidiečania získavajú potenciál na vznik zdrojov príjmu, aby boli schopní nájsť si prácu doma.

Nakoniec, človek môže spôsobiť vyhynutie množstvá živočíšnych druhov, aj tak však vlastnej prírodnej podstate neutečie. Každá matka prinášajúca nový ľudský život totiž tvorí vo vlastnom tele fyziologický roztok, ktorý pripomína svojim zložením prapôvodné more, z ktorého vzišiel pred miliónmi rokov život na našej planéte. Sme teda spojení so vznikom života vo vode viac, než by sme o tom tušili. A práve v mokradinách vo vode začínajú svoj život aj obojživelníky – žaby.

Dôležité regionálne cesty

Preto si Ing. Milan Ovseník myslí:

„V podstate takýmito drobnými projektami môžeme pomôcť nie Slovensku, či našim žilinským regiónom, ale celej Európe. V karpatskom regióne sme významným predstaviteľom toho najprirodzenejšieho prostredia, aké vôbec Európa má. A tie migračné cesty sú pre zvieratá najdôležitejšie, aby sa rozširovali rôzne živočíšne druhy do ďalších území Európy tam, kde také druhy už neexistujú. Preto sa musíme snažiť umožniť im pohyb, aby druhy nedegenerovali a nezanikli.“

Preto sú projekty v rámci Regionálneho operačného programu pri rekonštrukcii regionálnych ciest také dôležité práve na slovenskom

území. Cesty umožňujú ľuďom sa rýchlejšie presúvať za cieľmi ich života, ale zároveň sú bariérou pre migrujúce zvieratá. V Žiline však hľadali a našli spôsoby, ako vyhovieť obom týmto podmienkam.

Biokoridory pritom premostením dopravných spojnic a uzlov môžu slúžiť aj človeku na turistiku, či na bicyklovanie, čiže opäť sa rozšíri kvalita vidieckeho života.

Jedna lastovička pýta druhú

Ale vráťme sa k našim žabám. Zoológ Ing. Juraj Žiak vie o nich všetko. Ropuchy tiahnu prevažne v noci pri teplote okolo desiatich stupňov potom, čo zimu prečkali v skrýšach v zemi, v starých pňoch, či aj v špárach starých domov. Naopak, skokani idú za svojimi láskami cez deň. Samička nesie samca na chrbte a rozmnožujú sa až vo vode:

„Len v našom národnom parku Veľká Fatra máme ďalšie štyri takéto úseky, ako je mokrad pri Turčianskej Štiavničke. Tam však ešte nemáme vybudovaný podobný biokoridor, ale musíme stavať prenosné zábrany, aby sme žaby zachránili.“

Naše šelmy sú našou pýchou

Rozmanitosť a početnosť zveri na Slovensku odôvodňuje Ing. Juraj Žiak faktom, že naša krajina je rôznorodá. Existujú na poliach remízky, medze, kde sa uživí dostatok druhov zveri:

„Vo Veľkej Fatre máme veľké šelmy medveďa, rysa, vlka, mačku divú a v ich stavoch sme v podstate v rámci EÚ veľmocou. Kým v Poľsku je vlk celoročne chránený, u nás sa naňho aj poľuje. Oproti sedemdesiatym rokom minulého storočia populácia vlka u nás stúpla, lebo stúpla aj jelenia zver takmer troj až štvornásobne.“

Ide však o to, ako budeme ďalej budovať ekodukty, biokoridory najmä pri diaľniciach a iných cestách, lebo už teraz experti varujú, že pri niektorých druhoch už nedochádza k výmene génov. Cestné komunikácie totiž výrazne oddelujú pohoria, čo musíme riešiť, ak chceme zachovať zdravú a životaschopnú populáciu.

Môže sa nám vidieť zbytočné plytvanie stavať mosty za dvestotisíc eur pre zvieratá aký je postavený aj pri mokradi pri Turčianskej Štiavničke. Ing. Milan Ovseník si však myslí: ***„Ak tie ekodukty a biokoridory nebudeme stavať, o desať, pätnásť, dvadsať rokov to môže spôsobiť obrovský negatívny dopad.“***

Naopak, dnes máme ešte šancu na Slovensku za relatívne nízke investície obnoviť vzácne biotopy a vrátiť tak zvieratá do prírody do celej Európy.

Celkové oprávnené výdavky

2 636 634,85 eur

Z toho EÚ zdroje (ERDF)

2 241 139,62 eur

Začiatok a ukončenie realizácie projektu

12/2009 – 11/2010

Os 5 – Regionálne komunikácie zabezpečujúce obslužnosť regiónov

Cieľom osi 5 je posilnenie vybavenosti územia prostredníctvom rekonštrukcie, modernizácie a budovania

ciest II. a III. triedy na území cieľa Konvergencia, teda ide o zvýšenie úrovne dopravnej obslužnosti regiónov. Pritom globálny cieľ je definovaný ako zvýšenie dostupnosti a kvality občianskej infraštruktúry a vybavenosti územia v regiónoch.

Kontakty:

Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR

Dobrovičová 12

812 66 Bratislava

tel: 00421 2 59 26 61 11

fax: 00421 2 59 26 64 35

www.mpsr.sk

Sekcia riadenia programov regionálneho rozvoja

Prievozska 2/B

825 25 Bratislava 26

e-mail: inforop@build.gov.sk

www.ropka.sk